

קב של בקורת

באיז חוש מידה

מאת ב. י. מיכלי

הקורא, נקוט כלל זה בידך: כל שהבחנתו קידמת לידיעתו, ידיעתו מת קיימת, וכל שידיעתו קודמת להבחנתו, אין ידיעתו מתקיימת. גסה ותיוכח: מבקר שידיעתו מרובה והבחנתו מוע"ה יוצא שכרה של זו בהפסדה של זו, כי במקום לפתח את הטעם הטוב הוא מסייע לקלקלתו; במקום להכניסנו בסודה של יצירה הוא מייגענו במעשה נקירה.

מתי מגד אינו נתפס לשיגרה ואינו מזלזל במלאכת הבקורת. בהערי כותיו ניכר המאמץ להודי לעולמי של היוצר, לעמוד על ייחודו וגם לברר יקתו אל התקיפה ולשלו במערכי היה, אך פעמים נטייתו לחקרנות היא בעולריי. גם לארר שמקדחו עשה את שליחותו עדיין הוא טורח וקודח, כנוקב בטלע, ולמעשה כבר סובב המקדח בחלל ריק. הרגשה זו מתהזקת למקרא מאמרו ("משא, כ"ח אייר) על קונ" טרס השירים "עכשיו ובימים האה" ריט", שהוא אסיף ראשוני ליחודה עמיחי.

מפליא אותך מאמרו זה בהסרון מידה נכונה שבו. בכותרתו - וזו מרגימת לעתים את המוכתר כולו - אתה חש סילוף השיעור הטבעי. בני פוחו. "בין שריפת לילום" הוא ניסוח מליצני, שגם בגוף המאמר אינו מת באר כפשוטו, כהמשך ההולמי בא המאמר המשתרע על פני ארבעה עמודים. משל למה הרבר דימה? למי שמשתמש בדליו לשאיבת בטה נטפים, ומרחבות מופלגת זו אל עצם המעשה, המעמיקה חקר במקום שאין המעמק הופס בו, והמבקר גראה לנו כצלל במים רדודים. הפרזה משולשת זו גר רעה מערך הביקורת. ונוטלת ממנה את כוחה. אם אין הכקורת מקפידה על התאמה בין בנייה לבין היסוד המזימן לו ביצילה, אם היא להוטה להקים בית מידות על יסוד צר, שכית עמסו מנעט - כיצד בא זו ללמדנו חכמת הבנין? ביקורת שהחוש לפרופורציה משותק אצלה או אינו פועל כהלכה - כולה צריכה בדיקה.

לפני שקונטרסו ראה אר. פירסם עמיחי שירים בכמה במות. מהם שבסרס היה מרובה; מהם שנסתמנה בהרואהם ארמ-מית ראשונה של פרי בהיגמלה, נדמה לי שגם בקיבוץ עצמו מעורבים שני יסודות אלה. אף שדמות המשירר בשכרה מן המקיבוץ, המבקר רוצה, כמובן, לעידד את היסוד האחר רון, זו זכותי, אך מכיוון שאין הבחנתו תומכת רציני, ומצא שהיא משבח גם את הכורס, זאת אנו רואים ממראי המקומות המפידים בדרך כלל על טעם המבקר יכך מצטט מ. מגד: בקצה השדה עמדו שניים ברושים. אני חושב שהם עדיין שם עומדים. מה מוכיחים שני הרזים אלה? הראשון אין כוחו במה שיש בו, עלא בצפייה שהוא מעורר בנו. מחוכו כאילו מבצבץ נבטה של הוויה, שאנו תאבים לראותה בהתפתחותה בשלי מותה. בא החרוז השני ומבטל את המעט שמצאנו בקורמו. באין כל מהות שירית בא ליפה, מחשבה לאימה" בה, מנתק את הוט ההוויה וממיתה בעודה באבה. אך המבקר סבור, כנראה, לא כך. לכן בא פירושי, השוקד למלא חטרונם של החרוזים יסופו שאת חס" רון עצמו הוא מגלה.

"שני תרושים" של הילדות - כמוהם, כיחר זכרי מראות ייחוויות, - יש בהם ברכה רבה לשירתו של עמיחי דווקא כאשר ומשום שהוא חושב, שהם עדיין עומדים. שני ברושים אלה מופיעים, איפוא, בשירתו בסימן הקטביות שבינם לבין בגרותי - אין הם סתמיים עוד, אין הם זכרונות מקריים, שכמותם יכול כל בעל דמיון להעלות בחכתו למאות ולא לפים, אלא הם גם זכרונות וגם (ההדג" שות במקור, - ב. י. מ.) מעין אזהרה מתמדת, ציין דרך, קריאתי תמיד המהיכח את המשורר לחת ייחס אליהם ביתו הראוי ולא לבי גוד בחס".

קטע קטן זה מתוך מאמרו הגדול של המבקר חורר ומאציר. שהחוש לפרר פורציה אינן פועל אצלו כתקנו. הש" חבשותו של החוש הופכת את מחקרו לחקרנות העוסק בשירת ביאליק, למשל, אינו חירר מפעם לפעם להביא הוכחות לכך שביאליק משורר היה. מה שאין כן ביחס לעמיחי. המעריך משורר מתחיל, עליו להוכיח קודם, שיסודו הם בגדר שירה. אך המבקר בו לקטנה זו, הוא מעדיף עליה את החקר בהרוזים, שטרם הוכח תקסם השירי. הוא מגלה לנו, כי בשירת עמיחי עומדים אכרושים "כסימן הקס" ביות" ורואה בהם "ברכד רמה לשירי תו". ברכה זו במה היא נמחנת? רק במחשבת עמיחי. שהם עדיין עומ" דיס". משמע: אילו היה עמיחי מטול, הלילה, שינוי קל במילה הראשונה שבי חרוז השני ("איני" במקום "אני") - ואפשרות כזו תיתכן בעולם המחשבה המורכב והמפותל - היחה שירחו מפ" סידה אותה "ברכה רבה". מה ערך איפוא לברכת-שירה שאות קלילה אחת מקיימתה או מבטלתה?

מן הקטע שהובא אנו רואים, כי חוש המידה שנבחן בו פנימתו כפולה. מכאן - חקר מופלג ביצירה גדולה כקטנה, שבמקרה האחרון הוא נהפך לחקרנות ריקה; ומכאן החחמקות מבחינת מש" קלו היצירי של המבקר, שאפילו הוא מודה בו אינו מוכיחו. בהעלותו חרוז הריחו טורח בעקר לנהש את כוונותיו הצטרונות ולא להשוף את יפיו הנגזר, ובכך, הוא מעריך את היפה שלא כטבעו. טעותו לא בכך שהוא חר ביפה אחרי גרעינו ההגותי, כי אם בכך שהוא מצטמצם רק בו או מעדיפו על הראשון. והלי חרוז אינו דומה למש" פט במאמר פובליציסטי או פילוסופי, שבבחינתו מתבקש קודם כל אימות הרעיון שהובע, אף שגם אז אין המבקר פטור מראיית היפה ובחינתו, צאו וראו משא לעיפה: זה, שהוא עומסו של שני הברושים. לא די שמצא בהם "ברכה רבה לשירי עמיחי", אלא מוסיף ומצא בהם "גם זכרונות וגם מעין אזהרה מתמדת. ציין דרך, קריאתי תמיד". זו האחרונות כך. מתפרשת: היא "מהיבת את המשורר להתייחס אליהם ביהס הראוי ולא לבגוד בהם", אשרי המשורר שהכל יש בשני ברושיו, אך המבקר חייב לתת העתו גם על זאת: היש בהם כפי שהומחשו בשני החרוזים, גם ערך שירי, יש או אין?